

УДК 75.036.7

Прокопович Т. А.

Інститут мистецтв

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки

Експресія творів сучасного мистецтва. Живопис.

Прокопович Т. А. Експресія творів сучасного мистецтва. Живопис.

У статті проаналізовано експресію творів сучасного мистецтва на основі картин найдорожчих сучасних українських художників. Викладено різновекторність наукових підходів до вивчення феномену художника. Висвітлено аспекти психологічного дослідження емоційності художників і її проекцію на мистецьку діяльність. На основі теоретичного і емпіричного дослідження виявлено проблеми взаємодії емоцій і творчої діяльності художників. Розглянуто прояви експресії у творах сучасних художників В. Цаголова. О. Ройтбурда, А. Криволапа, М. Вайсберга. Зауважено, що експресія є одним з складових успіху у сучасному мистецтві, так як, передана на полотні сила прояву почуттів та переживань, підсилює несвідомий вплив мистецтва на глядача.

Ключові слова: експресія, емоції, мистецтво, живопис, сучасне мистецтво, художники.

Прокопович Т. А. Экспрессия произведений современного искусства. Живопись.

В статье проанализировано экспрессию произведений современного искусства на основе картин самых дорогих современных украинских художников. Изложено разновекторность научных подходов к изучению феномена художника. Освещены аспекты психологического исследования эмоциональности художников и ее проекцию на художественную деятельность. На основе теоретического и эмпирического исследования выявлены проблемы взаимодействия эмоций и творческой деятельности художников. Рассмотрено проявления экспрессии в произведениях современных художников В. Цаголова. А. Ройтбурда, А. Криволапа, М. Вайсберга. Замечено, что экспрессия является одним из составляющих успеха в современном искусстве, так как передана на полотне сила проявления чувств и переживаний, усиливает бессознательное влияние искусства на зрителя.

Ключевые слова: экспрессия, эмоции, искусство, живопись, современное искусство, художники.

Prokopovych T. A. Expression of contemporary art paintings. Painting.

The article analyzes the expression of contemporary art paintings on the basis of the most expensive paintings of contemporary Ukrainian artists. Different scientific approaches to studying the phenomenon of the artists are revealed in this article. This article describes the aspects of psychological research of artists' emotionality and its projection on artistic activity. Based on theoretical and empirical research, the problems of interaction between emotions and creative activity of artists are

found. Manifestations of expression in the works of V. Tsaholov, A. Roytburd, A. Kryvolap, M. Weisberg are revealed.

The context of individual preferences of an artist makes an impact on all the aspects of life of the creative personality, expressiveness and imagery of his works determines their cognoscibility and actuality on the art-market. This symbiosis implies the presence of the factors of expression in the paintings of artists. Expression, in its turn, has an impact on the format of artistic activity which involves research of the problem on the border of two sciences - art and psychology. Modern context of the scientific research declares qualitatively new projection of its analysis, aimed at the comprehension of the complexity and mysteriousity of the structure of the creative personality and actuality of its works of art on the modern art-market.

Artistic activity is the only non-verbal tool that reveals the intense feelings and emotions, that is why with the help of images an artist can better reveal his emotional distress. Passing the images of visual perception through his nervous system, he creates his own notional objects which are selected from reality. Through images, colour palette and plot, artists express their emotions, get rid of heavy thoughts, dislodge taboo topics from their minds.

Bright emotional states that are peculiar to artists are manifested through the expression of contemporary art paintings. Modern artists engage and actively respond to the state of society and emotional moods in it. In their works they use reflections of the mind and visual responses, artists express the maximum emotional conglomerate of their internal state, its emotional borders and social imprint in the mind.

Internal feelings and emotional processes, occurring inside the artist, affect the transfer of expression in his works. Expressiveness and emotional colouring of the painting is realized through the use of imagery and subjectivity and is directly linked to the cultural and social life. Expressive factor in art is one of the most important factors of direct influence of works of art to the viewer. In the works of the most expensive Ukrainian contemporary artists expression can also be found. For example in the paintings of V. Tsagolov expression is manifested through a combination of brutality and sensuality, mythology and popular culture. Through the overblown imagery of fairy-tale characters, aliens, criminal boys and office relationship the artist shows the topics that embarrass the public - the dehumanization of society and the collapse of spirituality.

A. Roytburd in his works combines incongruous, he comprehensively expresses his vision of degradation of society, using images he tries to change the background and the focus of vision and perception, the context of the viewer's thought. The artist shifts the emphasis to rethink and create a new viewpoint at the classical and timeless stories where abstraction and biblical characters are intertwined. Combining bright palette of colours on a dark background, the artist does not only consciously influence by the plot of the work, but also makes a subconscious effect on the viewer using the colour.

A. Kryvolap creates mystical monochromatic, harmoniously combined or in contrasting open colours paintings. The main expressive technique of his paintings, which provokes the rise of emotions and the viewer's creative vision, is the depiction of space, which is formed by pure colours in the monochromatic palette or in the

palette of harmonious combination of contrasting colours, which due to its secondary properties influences the mind, delights the audience, causing the expression.

M. Weisberg, in his works, reveals expressivity quite colourfully, developing the ideas of humanism confrontation and recalcitrance. The artist connects his creativeness with the reality, develops topics which embarrass the public, showing sharp social and political relations in the country. In the paintings of the artist, expression is revealed through a combination of means and styles, profound lyricism, understanding of time as a catastrophic space of human existence. It is sometimes complicated by formlessness, diversity, plot and symbolism, revealed through the strengthening of silhouettes, colours and shapes on a dark background.

It is revealed that the expression of contemporary art paintings is a kind of emotional sublimation of artists, their visual senses and perception of the world. It is mentioned that the expression is one of the components of success in contemporary art, since transferred to canvas, the strength of manifestation of feelings and experiences in various forms, enhances the impressive effect on the viewer.

Keywords: *expression, emotions, art, painting, contemporary art, artists.*

Постановка проблеми. Аспект вивчення мистецької діяльності художників у сучасному суспільстві з'явився у зв'язку з актуальністю дослідження специфіки мистецького осягнення світу в контексті індивідуальних преференцій художника і виразності та образності його робіт. Адже, цей симбіоз зумовлює вплив на всі сфери життя творчої особистості, визнаність її витворів мистецтва, впізнаваність і актуальність. Наявність факторів експресії у творах художників пов'язана із внутрішніми та зовнішніми чинниками, що формують емоційний стан художника. Експресія, в свою чергу, чинить впливу на формат мистецької діяльності, тому передбачає розгляд даної проблеми на межі дослідження двох наук – мистецтва і психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У масиві мистецьких, культурологічних та психологічних розвідок виявлено значні напрацювання, у яких методологічне осягнення проблеми взаємодії емоцій і творчої діяльності художників складають вагому теоретичну базу, яка в загальному утворює конструктор феномену художника [4; 5; 9; 10 та ін.]. Сучасний контекст наукових досліджень декларує якісно нову проєкцію її аналізу, спрямовану на осягнення мистецької діяльності художників.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) полягає у представленні результатів комплексного аналізу тенденцій взаємодії

мистецької діяльності, емоційного стану художників, та експресії у творах живопису.

Виклад основного матеріалу. Складність і загадковість структури творчої особистості неодноразово ставала об'єктом різновекторних наукових пошуків. Особливості емоційного фону художників і зв'язок з його мистецькою діяльністю визначалися багатьма критеріями, а емпіричний огляд опрацьованих розвідок свідчить про різнобічність отриманих результатів.

Люди з розвиненими художніми здібностями мають більш загострено-чутливий емоційний світ і широку палітру емоційних переживань. Дуже висока гострота сприйняття і сила емоційної чуйності надто впливають на життя і творчий процес таких людей. На відміну від наукового сприйняття і пізнання, де відображення дійсності відбувається більш узагальнено, майже позбавлено емоцій, в художній та естетичній сфері дійсність пізнається крізь призму емоційного оцінювання. Здатність реагування на емоції певною мірою визначає своєрідність та неповторність художньо талановитих людей. Неузгодженість та невідповідність між гальмуванням емоцій і віднесенням їх до соціально неактуальних стає підґрунтям для відсутності виходу психічної енергії, що призводить до її накопичення, виникнення деструктивної поведінки.

Підґрунтям зацікавленості у відмінності емоційного сприйняття художників зі звичайними людьми стала фізіологічна концепція І. Павлова, який на основі вивчення функцій півкуль головного мозку довів існування двох категорій людей – «художників» і «мислителів», які мають відмінності у способі сприйняття і мислення. І. Павлов у своїх працях зауважував, що в «художників» переважає права півкуля і образне мислення у сприйманні дійсності, а в «мислителів» – ліва півкуля й абстрактне бачення. У зв'язку з тим, що відмінності емоційності визначаються генетично, то у художників сприйняття проходить переважно через праву півкулю головного мозку, яка, у свою чергу, відповідає за емоційне сприймання дійсності, тому емоції накладають першочерговий відбиток на їх мистецьку діяльність.

Через мистецьку діяльність художник може працювати з думками і почуттями, як позитивного так і негативного характеру. Іноді мистецька

діяльність виявляється єдиним невербальним інструментом, що розкриває інтенсивні почуття та емоції. Саме за допомогою образного зображення художник має змогу краще розкрити свої емоційні переживання, ніж під час комунікації. Р. Арнхейм, досліджуючи психологію мистецтва, вважає, що через сигнатуру побаченого, художник у процесі своєї роботи, відображає зовнішню сторону речей і при цьому передає їх внутрішню природу [2].

А. Галін зазначає, що після натхнення виникають сильні емоції. Зважаючи на те, що в художників у процесі творчості виникає багато емоцій, то їм більшою мірою притаманний стан підвищеної емоційності [5: 72-75]. Пропускаючи через свою нервову систему образи зорового сприйняття, художник створює свої власні, вибрані з навколишньої дійсності значеннєві об'єкти.

З. Фрейд засвідчує, що особистість трансформує у твори мистецтва в соціально прийнятній манері свої неусвідомлювані інстинкти і потяги (інколи навіть деструктивного характеру) [15].

На думку М. Ніколаєнко, у художників вираження емоцій із переживанням катарсиса, звільнення від важких думок, витіснення із свідомості заборонених тем відбувається через графічні образи, кольорову гаму і сюжет твору. Дослідник стверджує, що через твори мистецтва можна простежити емоційний стан художника в момент написання твору [9: 182].

Крім того, В. Богданович вважає, що мистецтво має дуже глибокий вплив на людину, дозволяючи вивести на зовні внутрішні негативні програми та отримати енергоінформаційний, емоційний заряд. Дослідник підтримує думку, що художник вкладає в творіння певний спектр емоційних станів. [3].

В структурі художньої особистості саме сила і глибина почуттів займає вагоме місце, так як виступає мотиваційним елементом, тому що мистецька діяльність обов'язково потребує високої емоційності.

В. Трусов відмітив, що художникам властиве різноманіття елементів, які викликають у них емоційний відгук. Дослідник указує, що художникам властиві відмінності сприйняття, які відрізняються від сприйняття світу звичайних людей [14].

Результати дослідження різних науковців переконують, що художники, а також люди, які займаються декоративно-прикладним мистецтвом, більше за інших самодостатні. Їм характерна багата уява та яскраво виражена естетична, романтична емоційна спрямованість [10; 6: 94–102].

Емоції у художників міняють співвідношення функцій мислення і поведінки в організмі. Проходячи всі стадії творчості, художник, за допомогою емоцій, створює внутрішні і зовнішні умови для мистецької діяльності, сприймаючи творчість як джерело спокою, а розвиток здатності до творчості – як здатність у психологічному плані лікувати себе [5]. Іншу сторону емоційного стану як мотиваційного елементу в мистецькій діяльності художників розглядає Г. Сельє. Дослідник вважає, що активації творчого самовираження сприяє помірний стрес [11].

Виявлено, що яскраві емоційні стани, які властиві художникам, проявляються через експресію творів сучасного мистецтва і неодноразово привертають до себе увагу вчених. Сучасна динаміка розвитку суспільства зумовлює необхідність продовження дослідження в цьому руслі. Яскравість та індивідуальність художньо обдарованої особистості проявляють через її реалізацію у мистецькій діяльності в сучасному культурному світі [13]. Сучасні митці ангажуються і активно реагують на стан суспільства та емоційні настрої в ньому [12]. Через їх експресивні витвори можна споглядати внутрішні переживання художника, його емоційний стан у процесі створення творчого продукту. Якщо проаналізувати стилі і засоби вираження в мистецьких працях кольорової палітри і динамізму, то можна припустити, що емоційність і реакція на навколишню дійсність художників досить висока. Застосовуючи у своїх витворах рефлексії розуму й візуальних реакцій, художньо обдаровані особистості виражають максимальний емоційний конгломерат свого внутрішнього стану, його емоційних меж та соціального відбитку у свідомості. У процесі творчого акту митець так сильно занурюється в те, що творить, що у нього розмивається границя усвідомлення і відокремлення себе від створеного продукту і самого мистецького акту. Виникає єдине когнітивно-ментальне утворення в свідомості. Ще на початку минулого століття Г. Сельє констатував

той факт, що для художника першоосновним виступає сам акт творення, а не результат, проте для художника є важливою потреба творчому самовираженні в соціальному середовищі [11].

Експресивний чинник у мистецтві є одним із важливих факторів безпосереднього впливу творів мистецької діяльності художника на глядача. Саме він створює умови та можливість реалізації творчих ідей у художньо-культурній та естетичній діяльності.

Через аналіз мистецького спадку відомих художників (М. Врубеля, Е. Мунка, І. Репіна, В. Сурікова та ін.) проглядається, як із зміною емоційного настрою художника змінюється палітра кольорових асоціацій. М. Ніколаєнко підтверджує зв'язок між кольоровим образом та емоційним станом і на прикладі багатьох видатних художників зауважує їх емоційну нестабільність [9: 185-195].

Вважається, що через експресію у роботах у художників відбувається інтеграція емоційної свідомості і чуттєвого відображення дійсності. Саме через мистецьку діяльність можливе проявлення життєствердності особистості, її буттєвих та емоційних сил. Хоча людина наділена несвідомо-інстинктивним прагненням до життя, у процесі натхнення художники можуть довгий час знаходитися на межі зусиль, перебуваючи без їжі, сну і відпочинку. Особливі емоційні стани піднесення, що виникають в процесі мистецької діяльності, супроводжуються яскраво вираженим естетичним захопленням, насолодою, піднесенням, замилюванням і т. ін. Під час таких емоційних станів творча особистість входить у фрустраційний стан – перестає розрізняти естетичні, образні, температурні, часові, звуко-шумові, смакові фактори та характеристики, аж до ступеня власного комфорту. Особистість втрачає на той момент статеву, інтелектуальну та соціально-ієрархічну значимість інших людей. Відбувається домінування мотиваційно-емоційної сфери мислення над раціонально-логічною, процес натхнення і творення пояснюється можливим проявом вищих сил, тобто творча особистість сприймає себе як провідника та інструмент.

Дослідники стверджують, що за виконаними працями, ескізами, етюдами, замальовками та чернетками можна провести психоаналіз художньо обдарованої особистості. Відомо, що багато емоційно нестабільних людей створювали геніальні твори, які визнавалися суспільством як шедеври [8: 86-102]. Так, за дослідженнями Ч. Ломброзо, виявлено, що геніальність творів емоційно нестабільних людей проявляється в тому, що особистість виходить за межі здорового глузду і створює такі химерні образи, на виконання яких не наважилася б здорова, емоційно стабільна людина, визнавши їх нелогічними й безглуздими. Ч. Ломброзо висуває думку, що коли в художника з'являється нав'язлива мистецька ідея, проте результат неодноразової її реалізації не задовольняє повною мірою потреби особистості, то це навіть може сприяти деструктивній поведінці, розвитку душевних хвороб тощо [8; 135]. Вчені висловлюють припущення, що обдарованість, талановитість та креативність знаходиться на межі між нормою і патологією.

Внутрішні переживання і процеси, що протікають у людині, впливають на передачу експресії у творах, а також на визначення характеру мистецької діяльності художника. Сила прояву певних почуттів та переживань, або ж наголошення на виявленні виразності певних почуттів чи переживань які підсилюються чи створюються різними засобами для збільшення вражаючої дії називається експресією (лат. *expressio* — вираження). Експресія тісно пов'язана із образністю і суб'єктністю. У творах сучасного живопису образність і суб'єктність має вагомe значення, так як через використання образності реалізується експресивність та емоційна забарвленість твору. Адже, значна кількість робіт сучасних художників для залучення уваги глядача і виклику певних емоцій застосовується саме образність.

До недавнього часу цінність роботи визначався наявністю академізму і естетичності. В сучасному мистецтві цього не достатньо. Експресивність робіт підвищується за рахунок залучення певної форми презентації, жанру, новаторського підходу, динамізму, яскравого комбінування образів і стилів. Це дозволяє поглянути на мистецтво під певним кутом. Так в кінці 2013 початок 2014 року PinchukArtCentre представив проект «Колекційна платформа 4:

Емоції та технології» [7]. Даний проект пропонував експозицію робіт сімнадцяти українських і іноземних художників, на тематику квінтесенції емоцій і технології. Така селективність розкриває експресію творів сучасного мистецтва, що витікає з сприйняття сучасного технологічного світу. У експозиції представлені твори, які, в першу чергу, викликають, а на далі розкривають емоції споглядача.

Сучасне мистецтво комбіноване, багатогранне і багатопланове, таке, що ламає кордони між традиційними жанрами і традиційним зображеннями, таке що без слів говорить про певні моменти життя, чи то проблеми. Експресія творів сучасного мистецтва пов'язана з культурним і соціальним життям. Адже на експресивність художника і, відповідно, на вираження експресії у його творах впливає соціокультурне середовище в якому відбувається становлення особистості.

Художники експресіоністи мали змогу передати назовні вираження емоцій, розуміючи експресію як естетику в об'єкті зображення, яка наповнюється почуттями емоціями і відчуттями автора. Якщо при спогляданні картини ці почуття і відчуття були побачені глядачем, то витвір сприймався як експресивний. Експресію у своїх творах намагалися передати художники в образі елліністичної скульптури. Надалі – художники Маньєристи у XVI- XVII ст. за допомогою ламаних ліній, напруженості поз, деформованості фігур, сублімованим еротизмом, дивними ефектами, грою розміру та перспективи. Художники експресіоністи у свій живопис втілювали власний внутрішній стан, а не просто зовнішній об'єкт. Такому живопису притаманна напруга і глибокий індивідуальний підхід. Художник-експресіоніст, може передавати свої емоції за допомогою яскравого колориту, нереальних яскравих, або ж навпаки, надто пригнічених кольорів, незвичайним колоритом, новаторською технікою і т.д.

До класиків цього жанру експресіонізму можна віднести таких представників: Ернст Барлах (1870–1938), Макс Бекман (1884–1950), Річард Герсль (1883–1908), Жорж Грос (1893–1959), Отто Дикс (1891–1969), Генріх Кампендонк (1889–1957), Кес ван Донген (1877–1968), Кандинський Василь Васильович (1866–1944), Ернст Людвіг Кірхнер (1880–1938), Пауль Клее

(1879–1940), Оскар Кокошка (1886–1980), Альфред Кубін (1877–1959), Вільгельм Лембрук (1881–1919), Август Маке (1887–1914), Франц Марк (1880–1916), Людвиг Майднер (1884–1966), Амедео Модільяні (1884–1920), Едвард Мунк (1863–1944), Отто Мюллер (1874–1930), Ернст Вільгельм Най (1902–1968), Еміль Нольде (1867–1956), Макс Пехштейн (1881–1955), Крістіан Рольфс (1849–1938), Жорж Руо (1871–1958), Хайм Сутін (1893–1943), Еріх Хеккель (1883–1970), Осип Цадкин (1890–1967), Егон Шіле (1890–1918), Карл Шмидт-Ротлуф (1884–1976), Олексій фон Явленський (1864–1941), Конрад Феліксмюллер (1897–1977) та ін..

Очевидно, що до експресіонізму також частково можна віднести і такі течії де у витворі мистецтва ставиться за головне не об'єкт зображення, а відчуття, що він викликає чи передає. Це кубізм і японський мінімалізм та ін.. Експресивність проглядається також і в сучасному мистецтві, тому що сучасне мистецтво продукує напрями в яких художник бажає, перш за все, виразити себе, пропускаючи образи через власну психіку і викликаючи емоції у споглядача. Через символічні зображення об'єктів, спрощені форми і складні структури художник переносить на полотно момент свого загостреного світобачення.

Для пошуку експресивності у творах сучасних художників варто виділити визначальні риси експресіонізму:

- перш за все, це зацікавленість психічними процесами, що протікають у людині, прояв емоцій на зовні, чи виклик емоцій у глядача;
- наступна риса – це заперечення раціоналізму і позитивізму;
- використання образно-стилістичних засобів, для підвищення виразності. Об'єднання непокєднуваних між собою стилів і засобів вираження. Навмисно завищений пафос і поглиблений ліризм;
- пов'язаність творчості з реальністю і зацікавленість темою що хвилює громадськість.

Якщо розглянути роботи найдорожчих українських сучасних художників, то в їх картинах також можна віднайти прояви експресії. Так картина "Зайчик" Василя Цаголова у 2009 році на Sotheby's була придбана за \$ 41 000. А картина

"Офісна любов-2" у червні 2009 року була куплена на аукціоні Phillips de Pury & Company за \$ 53600. Стиль в якому пише автор – це постмодерн. Проте експресія у роботах даного автора проявляється через поєднання бруталності і чуттєвості, міфології і масової культури. Автор стверджує що намагається створювати полотна, які викликають посмішку і зрозумілі всім. Проте, в його роботах через гіпертрофовану образність казкових персонажів, інопланетян, кримінальних хлопців та офісних стосунків показано теми, що хвилюють громадськість, дегуманізацію суспільства та розпад духовності.

Олександр Ройтбурд – ще один з найдорожчих сучасних українських художників з Одеси. Це один з самих яскравих представників трансавангарду 1990-х років. Картини О. Ройтбурда фахівці галерейного мистецтва вважають дуже цінними з мистецької точки зору його роботи розміщені в Нью-Йорку у Музеї Сучасного Мистецтва (Museum of Modern Art (MOMA)), а також в Государственной Третьяковской галереї у Москві і у музеї DUMA в США.

У червні 2009 року на аукціоні Phillips de Pury & Company було продано картину О. Ройтбурда "Прощай, Караваджо" за \$ 97 000. У своїй роботі автор поєднує непокдане, осмислено висловлює своє бачення деградації суспільства намагаючись образами змінити фон і фокус бачення та сприйняття, контекст думки споглядача.

О. Ройтбурд зміщує акценти для переосмислення і створення нового погляду на класику і вічні сюжети. Будь-який з видів сучасного мистецтва, яким володіє Ройтбурд, представляє лише фрагмент стрімкого руху художника до подолання нагальних проблем виживання демонструючи доволі особистісне і естетично виправдане мистецтво. В його сюжетах переплітаються абстракція і біблійні персонажі італійського живописця Караваджіо. Об'єднуючи яскраву палітру на темному фоні, додаючи завихрення червоного, помаранчевого, білого і фіолетового в картині «Прощай Караваджіо» художник чинить не тільки свідомий вплив змістом твору, а і підсвідомий вплив кольором на споглядача. Згадана картина була продана в червні 2009 року на аукціоні Phillips de Pury&Co в Лондоні, за 97 тис. доларів.

Анатолій Криволап – класик українського нефігуративного живопису та пейзажу – художник, що створює містичні монохромні, гармонійно поєднані, або ж у контрастних відкритих кольорах картини. На аукціоні сучасного мистецтва у будинку Phillips de Pury & Co його картина «Кінь. Ніч» була продана за рекордну для українського мистецтва суму в \$ 124 400. Перед тим картина "Степ" пішла з молотка на аукціоні Phillips de Pury & Co в Нью-Йорку за \$ 98, 500.

А. Криволап не прописує деталі. Головний експресивний прийом його картин, що провокує виклик емоцій і творче бачення в споглядача – це зображення простору. Зображення формується чистими кольорами у монохромній гамі або в гамі гармонійного поєднання контрастних кольорів, які своїми другорядними властивостями впливати на психіку, захоплюють глядача, викликаючи в нього експресію. Зображення простору на картинах – повітря, неба, землі має певне символічне значення – це простір для уяви, медитативного стану, який провокує різне бачення, підлаштовуючи глядача під себе, і водночас, підлаштовуючись під глядача.

М. Вайсберг – український живописець, графік, належить до топових українських художників у 2010–2015 рр. Загальна кількість виставлених його робіт (в Україні та за її межами) на аукціонах будинків: «Золотое Сечение», «Корнерс», «Дукат», Sotheby's, Christie's, Phillips становить 29. З цієї кількості кількість успішних торгів (в Україні та за її межами) становить 25. Загальна сума продажу робіт автора на аукціонах – \$ 111 450. У роботах автора експресивність проявляється доволі яскраво. Мистецтво М. Вайсберга є наративне, засноване на екзистенційному, особистісному, в той же час трагічному світосприйнятті сучасності. Гострота почуттів художника – гнів, печаль, надія, біль, знаходили вихід у серії робіт останнього періоду з циклу «Стіна». Через своє мистецтво художник розвиває ідеї гуманізму, розкриває сильну експресію протистояння, непокірності пригноблених і жорстокості гнобителів. Свою творчість митець пов'язує з реальністю, розвиває теми що, хвилюють громадськість, показує загострені соціальні і політичні відносини у країні. У картинах митця, окрім вище описаних рис, експресія розкривається

через поєднання засобів і стилів вираження, поглибленого ліризму, осмислення часу як катастрофічного простору людського існування. Воно ускладнюється місцями безформністю, місцями багатолікістю, сюжетністю і символізмом, розкривається через підсилення силуету, кольору і форми на темному фоні. Це межа між фігуративом і абстракцією де фіксується знаки і почуття часу створюючи «живопис прямої дії».

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З вище наведеного матеріалу можна зробити висновок, що експресія творів сучасного мистецтва є своєрідною сублімацією емоційності художників, їх гостроті почуттів і сприйняття світу. Саме експресія є одним з складових успіху у сучасному мистецтві, так як, передана на полотно сила прояву почуттів та переживань у різних проявах, підсилює вражаючу дію на глядача.

Формат публікації не дозволяє висвітлити всі аспекти погляду на експресію творів сучасного мистецтва, тому у подальших розвідках в даному напрямку передбачається розгляд і пошук експресії у творах інших найдорожчих сучасних художників України.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности / К. А. Абульханова-Славская // Психология формирования и развития личности. – М. : Наука, 1981. – 363 с.
2. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / Р. Арнхейм ; пер. с англ. Г. Е. Крейдлина. – М. : Прометей, 1994. – 352 с.
3. Богданович В. Н. Новейшая арт-терапия. О чем молчат искусствоведы / В. Н. Богданович. – Пенза : Золотое сечение, 2008. – 224 с.
4. Выготский Л. С. Психология искусства. Анализ эстетической реакции / Л. С. Выготский. – М. : Лабиринт, 2001. – 480 с.
5. Галин А. Л. Психологические особенности творческого поведения: [научн. изд.] / Л. А. Галин. – Новосибирск : НГУ, 2001. – 232 с.

6. Интеллект и творчество : [сб. науч. трудов] ; [отв. ред. А. Н. Воронин]. – М. : Институт психологии РАН, 1999. – 289 с.
7. Коллекционная платформа 4: Эмоции и технологии [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://pinchukartcentre.org/ru/exhibitions/21631>.
8. Ломброзо Ч. Гениальность и помешательство / Ч. Ломброзо. – М. : Республика, 1995. – С. 86–102.
9. Николаенко Н. Н. Психология творчества : учеб. пособ. / под. ред. Л. М. Шипициной / Н. Н. Николаенко. – СПб. : Речь, 2005. – С. 277: ил.
10. Прокопович Т. А. Емоційна стабільність як умова прояву соціальної адаптованості художньо обдарованої особистості : дис. канд. псих. наук : 19.00.01 / Прокопович Тетяна Анатоліївна – Луцьк, 2015. – 203 с.
11. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме / Ганс Селье. – М. : Медгиз, 1960. – 252 с.
12. Сучасне мистецтво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Сучасне_мистецтво.
13. Твоє емоційне майбутнє [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://pinchukartcentre.org/ua/> 1966.
14. Трусов В. П. Перцептивная лабильность как фактор регуляции творческой активности личности : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / В. П. Трусов ; РГБ ОД. – Новосибирск, 2006 – 222 с
15. Фрейд З. Недовольство культурой / З. Фрейд // Психоанализ. Религия. Культура. – М. : Ренессанс, 1992. – 296 с.

Literatura

1. Abulkhanova-Slavskaia K. A. Razvitye lychnosty v protsesse zhyznedeiatel'nosti / K. A. Abulkhanova-Slavskaia // Psykholohyia formirovaniya y razvityia lychnosty. – М. : Nauka, 1981. – 363 s.
2. Arnkheim R. Novye ocherky po psykholohyy yskusstva / R. Arnkheim ; per. s anhl. Н. Е. Крейдлына. – М. : Prometei, 1994. – 352 s.

3. Bohdanovych V. N. Noveishaia art-terapya. O chem molchat yskusstvovedy / V. N. Bohdanovych. – Penza : Zolotoe sechenye, 2008. – 224 s.
4. Vyhotskyi L. S. Psykholohyia yskusstva. Analiz estetycheskoi reaktsyy / L. S. Vyhotskyi. – M. : Labyrint, 2001. – 480 s.
5. Halyn A. L. Psykholohycheskye osobennosti tvorcheskoho povedeniya: [nauchn. yzd.] / L. A. Halyn. – Novosybyrsk : NHU, 2001. – 232 s.
6. Yntellekt y tvorchestvo : [sb. nauch. trudov] ; [otv. red. A. N. Voronyn]. – M. : Ynstytut psykholohyy RAN, 1999. – 289 s.
7. Kollektsonnaia platforma 4: Emotsyy y tekhnolohyy [Elektronnyi resurs]. – 2014. – Rezhym dostupu do resursu: <http://pinchukartcentre.org/ru/exhibitions/21631>.
8. Lombrozo Ch. Henyalnost y pomeshatelstvo / Ch. Lombrozo. – M. : Respublyka, 1995. – S. 86–102.
9. Nykolaenko N. N. Psykholohyia tvorchestva : ucheb. posob. / pod. red. L. M. Shypytsynoi / N. N. Nykolaenko. – SPb. : Rech, 2005. – S. 277: yl.
10. Prokopovych T. A. Emotsiina stabilnist yak umova proiavu sotsialnoi adaptovanosti khudozhno obdarovanoi osobystosti : dys. kand. psykhn. nauk : 19.00.01 / Prokopovych Tetiana Anatoliivna – Luts'k, 2015. – 203 s.
11. Sel'e H. Ocherky ob adaptatsyonnom syndrome / Hans Sele. – M. : Medhyz, 1960. – 252 s.
12. Suchasne mystetstvo [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://uk.wikipedia.org/wiki/Suchasne_mystetstvo.
13. Tvoie emotsiine maibutnie [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://pinchukartcentre.org/ua/> 1966.
14. Trusov V. P. Pertseptyvnaia labylnost kak faktor rehuliat'syy tvorcheskoi aktyvnosti lychnosti : dys. kand. psykhol. nauk : spets. 19.00.01 / V. P. Trusov ; RHBOD. – Novosybyrsk, 2006 – 222 s
15. Freid Z. Nedovolstvo kulturoi / Z. Freid // Psykhoanaliz. Relyhyia. Kultura. – M. : Rennans, 1992. – 296 s.